Intim relativitáselmélet

Janusz L. Wiśniewski

INTIM RELATIVITÁSELMÉLET

Fordította:
Mihályi Zsuzsa

TYPOTEX

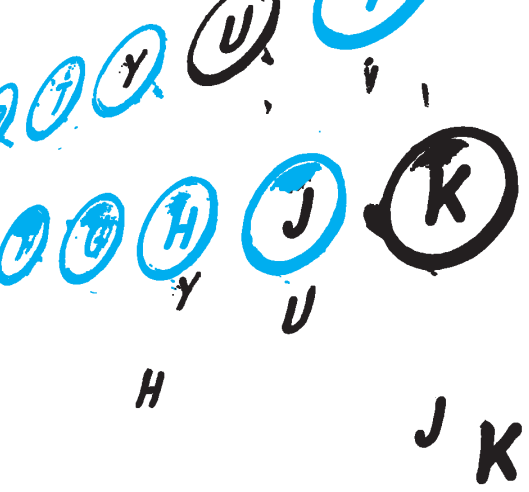

H J K

Arról, hogy

milyen lenyűgöző

az Ige

Egyesek a Bibliát idézik („Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala az Istennél, és Isten vala az Ige"), mások a genetikát hívják segítségül, mondván, hogy a beszéd képessége nem más, mint az Y-kromoszóma egyik génmutációjának evolúciós következménye, amennyiben a 7-es számú kromoszómán megvan a $FoxP_2$ gén egy rövid szakasza. Állítólag (kezdeti fázisban tartanak a kutatások, nem állíthatjuk, hogy elfogadott vagy kötelező érvényű lenne az elmélet) az Y-kromoszóma és a $FoxP_2$ által kódolt fehérje mutációja az oka annak, hogy az emberek agyában (az evolúció jóvoltából) jelen vannak a beszédért felelős területek. Márpedig ez fantasztikus adomány. A DNS-kódhoz hasonlóan bonyolult, és a DNS-kóddal felérő lehetőségeket rejt.

Vannak olyanok is, akik nem állnak egyik oldalra sem, hanem a genetikával elegyítik a vallást. Szerintük CCAAGTTA, TAGGCCAA vagy ezekhez hasonló, a hangyák, gombák, baktériumok, lepkék és emberek genomjának

szótárából vett szavakat mondott Isten a világ teremtésekor. Úgy gondolják, hogy „kezdetben vala a Genom, és a Genom vala az Istennél, és az Isten vala a Genom". Ezt főleg az istenhívő biológusok állítják, akik a folyamatos evolúció eszméjét vallják, vagyis nem fogadják el azt, hogy csak úgy, magától keletkezhetett valami. Az antropológusok és a nyelvészek viszont, akár hívők, akár nem, úgy tartják, hogy csakis a Természet vagy Isten lehetett az, aki kizárólag az embert ruházta föl a szavakkal való teremtés és a szavakkal való érintkezés kivételes képességével. Most még, a harmadik évezred elején csak ez utóbbiaknak van igazuk. Beszélő állatok csak a mesékben és a gyerekeknek szóló rajzfilmekben vannak. Még szenteste is némák maradnak. Ha másképp lenne, már rég az interneten keringenének a beszámolók, amelyek kihallgatott beszélgetéseiket rögzítik. Csak az ember mond szavakat. És ez lenyűgöző…

Ha abból indulunk ki, hogy az emberek tízezer főnevet és négyezer igét használnak a köznyelvben (az utóbbi idők televíziós adásait elnézve kezdem azt hinni, hogy túlságosan optimista a becslés, és téves a kiindulópont), akkor a grammatika segítségével felfoghatatlanul sok, több mint hat és fél milliárd mondat állítható össze öt szóból. Ha minden mondat kimondásához csak egy másodpercre van szükségünk, akkor több

mint egymillió évig tartana, míg az összeset artikuláljuk. A nőknek persze néhány évvel kevesebb kellene, de még nekik is igen hosszú ideig tartana.

Akkor tehát az, hogy a Homo erectus tagolatlan makogásától a mai Homo sapiens költészetéig vezető úton Isten, vagy csak egy bizonyos fehérje segített, legtöbbünk szemében tényleg csak tudományos érdekesség. Mindenkinek az a leglényegesebb – többnyire egyáltalán nem tudatosított – tény, hogy az ember valóban a beszédnek köszönhetően létezik. A beszéd és a szeretet képessége az emberi lényeg kizárólagos és megismételhetetlen jele.

Szavak nélkül nem jöttek volna létre azok az ötletek, amelyek olyan eredménnyel jártak, hogy alig tizenkétezer év telt el a dárda föltalálása és egy űrállomás világűrbe telepítése között. De a fejlődés hordozójaként értelmezett beszéd nem nyűgözi le igazán az embereket. Az a lenyűgöző a szavakban, hogy nekik köszönhetjük a fennmaradásunkat. És az, hogy tapasztalatainkat a szavak segítségével oszthatjuk meg másokkal.

A mainzi Gutenberg találmánya óta, több mint hatszáz éve, tér és idő is állhat a hallgató és a beszélő, a beszélgetők között. Könyvekben, újságokban kaptak helyet a szavak. A Gutenberg találmányától lenyűgözött emberek írni kezdtek. Egyre jobban le voltak nyűgözve. A betűkből jött létre az irodalom.

Harminckét betű felhasználásával végtelen számú szót lehet leírni, megörökíteni. Összeállíthatunk belőlük munkahelyi felmondást, halálos ítéletet, halotti bizonyítványt, de meg lehet írni egy olyan zseniális, a világot megváltoztató művet is, mint *A bádogdob*.

A könyvbeli ige keltette elragadtatás nem csak a szavakban rejlő információknak szól. Ha Shannon matematikai modelljét alkalmaznánk a szépirodalomra, kiderülne, hogy az irodalmi közlések nagyobbik része zaj, nem pedig az információelmélet termodinamikai értelmében felfogott információ.

Az emberek mégis el akarnak merülni ebben a zajban, mert ihletően hat a képzeletükre, és megtalálják azt a helyet, ahonnan érzelmeik kémiai folyamatai erednek. Ha azt olvasom tudományos folyóiratokban, hogy információelméleti szempontból elemeztek Shakespeare-szonetteket, mindig egy anekdota jut eszembe. Egy Nobel-díjas amerikai fizikus szomszédságában lakott egy gazda, akinek valamilyen ismeretlen okból nem tojtak a tyúkjai. Egyik nap a gazda tanácsot és segítséget kért a Nobel-díjastól. Egy héttel azután, hogy a gazda farmján járt, a Nobel-díjas fölhívta szerencsétlen szomszédját, és ezzel a mondattal kezdte vele a beszélgetést: „Bill, kezdetben tegyük föl, hogy a tyúk gömbölyű…” „Kezdetben vala az Ige…”

Ha Isten tényleg ez a Programozó, akkor az internet „kezdetében" sem téved a Biblia. Hiszen az internet kezdetén (több mint harmincöt éve) megjelent az ige. Még akkor is, ha másképp tervezték. Nem sokan ismerik ezt a történetet…

1969. október 20-án érte el azt egy informatikuscsapat a Los Angeles-i Kaliforniai Egyetem (UCLA) számítógépközpontjában, az emberiség történetében először, hogy két számítógép „beszélgetni" kezdett egymással. A másik az észak-kaliforniai Stanford Research Institute számítógépe volt. Úgy tervezték, hogy a UCLA elküldi a „log" szót (ez igazából egy kód, nincs jelentése), a Stanford pedig minden beérkezett betűt az adott betű megismétlésével igazol vissza. A UCLA elküldte az L-t, a Stanford visszaigazolta az LL-t. A UCLA elküldte az O-t, a Stanford visszaigazolta: LLO. Ebben a pillanatban megszakadt az összeköttetés. Leállt az egész rendszer. A Los Angeles-i képernyőn ez maradt: LLO. És ebben hatalmas jelképes erő van. Az amerikaiak igen gyakran úgy ejtik a „hello" szót, hogy néma benne a „he": „(he)llo". A „szevasz" volt az első információ, amit átküldtek az interneten. Méghozzá a feladó akarata ellenére.

Kezdetben vala az ige…

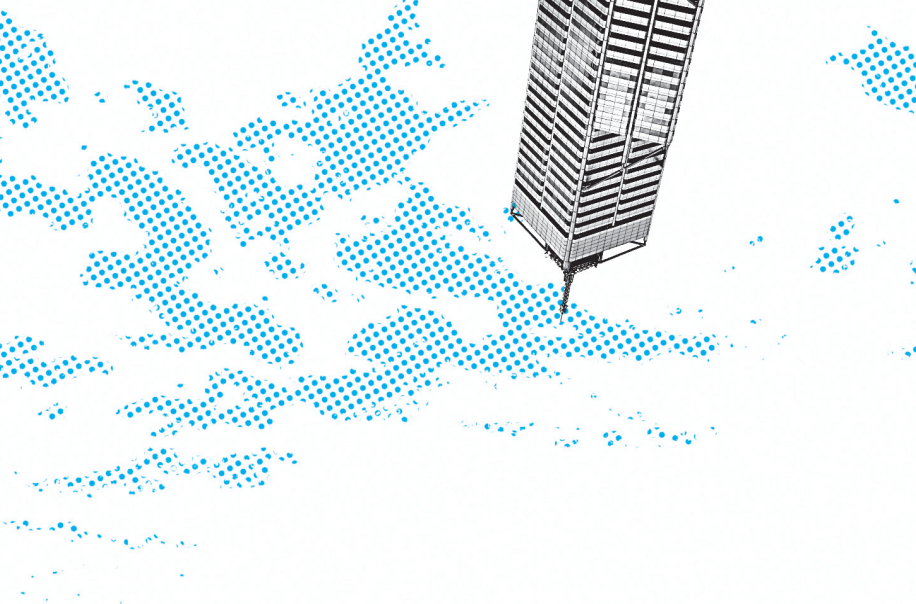

Vonatkoztatási rendszer

A koreai Szuka Szöulból érkezett, harmincöt éves, három éve jött Frankfurt am Mainba „a férje után", akit egy híres, nagy, koreai autókonszern küldött dolgozni Európába.

Egyszer késő este hívta föl az irodából a férje, és azt mondta, két hónap múlva Frankfurt am Mainba költöznek. Még csak nem is mondta. Egyszerűen közölte vele. Amíg Szuka a térképen keresgélte, hol van Frankfurt, a férje visszament Joidóba (ez a sziget Manhattan szöuli megfelelője), és egy karaokebár hoszteszével töltött egy görbe estét. Reggel egyenesen a hosztesz ágyából indult az irodába. Szuka időközben kiiratkozott az egyetemről, ahol hat félévet végzett el angol szakon. A férje kedvéért szakította meg a tanulmányait, ahogy annak idején az ő kedvéért szakította meg a terhességét is, amikor kiderült, hogy kislányt várnak.

Szuka elment abba a karaokebárba. A hosztesz semmivel sem volt szebb nála. Csak fiatalabb. És hozzá képest *kamdza*, vagyis „fehér". Főleg azért,

mert eltávolíttatta a zsírszövetet a szemhéjáról, „kiegyenesíttette" a szemét. Koreában a kis mell, az alabástromfehér arcbőr és a „kiegyenesített" szem a divat. Két hónappal később Szuka elment szokcsói barátnőjéhez, Korea északi részére. Egy hét után tért haza. Nem volt zsírszövet a szemhéján. A férje még csak észre sem vette. Szokcsóban összeszedte minden bátorságát, és megkérdezte a barátnőjétől, miről veszi észre az ember, hogy orgazmusa van.

Szuka minden reggel egy órával korábban kel, mint a férje, elkészíti a kedvenc kimcsijét, virágot tesz a vázába, és amíg a férfi a fürdőszobában van, kivasalja az ingét – a férje nagyon szereti, ha úgy veheti föl, hogy még meleg a vasalótól.

Frankfurtban a legjobb kerületben laknak. Az épületben klimatizált liftek suhannak, a tévéképernyőn nézhető az MTV műsora, a falon és a mennyezeten kristálytükrök. Egy reggel lifttel vitte le férje ingeit a pincei mosodába. A lift márványpadlóján egy elszakított csipkés bugyi hevert. Nem tudja miért, de sírva fakadt. Még sosem irigyelte ennyire azt a német nőt a szomszéd lakásból. Mert ez az ő bugyija volt. Többször látta már a száradó fehérneműit az erkélyen, szóval tudja.

Sarah hamburgi német, harmincegy éves, egy éve költözött Frankfurtba. Egy híres francia

kozmetikai vállalat küldte ide. A cég szépségipari termékeit népszerűsítő reklámokat adja el a legolvasottabb német lapoknak, olyan könnyedén, ahogy mások zsömlét árulnak vasárnap reggel. Nagyrészt férfiak vásárolják a reklámot. Csak néggyel nem feküdt le a vevői közül. A négyből kettő meleg. Sarah négy nyelven beszél, van egy asszisztense, és még sosem fordult elő, hogy egy férfi ne hívta volna föl az együtt töltött éjszaka után. Olyat keres, aki „egész életre szól", hisz az igaz szerelemben, de fölismeri azokat, akik a saját libidójukba szerelmesek, nem belé. Egyszer majd megtalálja azt az „igazit", de egyelőre nem sürgős. Addig a „hamisakkal" tölti az időt. Orgazmusokat él át, tapasztalatokat gyűjt. Ismeri a határait is. Levetkőzik, csak a tűsarkú cipője marad rajta, úgy áll a férfi előtt, de sosem hagyja, hogy másra használják a tűsarkat. Nemrég az egyik, aki azt akarta, már a liftben letépte a bugyiját, amikor a városban elfogyasztott vacsora után fölmentek Sarah lakására.

Néha, amikor reggelenként munkába indul, találkozik azzal a szép koreai lánnyal a szomszédból. Mindig mosolygós arccal, boldogan áll a lift sarkában, kezében kosár a férje szennyes ingeivel. Sarah kiszáll a földszinten, ott hagyja a koreai nőt a szennyes ingekkel, amikor pedig bezárul a liftajtó, ijesztően elszomorodik.

Már ebédidő van, mire megfeledkezik a koreai nőről. Nemrég úgy döntött, hogy reggelenként nem száll be a liftbe.

Relativitás…

Az általános relativitáselmélettel foglalkozó fizikusok „ezt" szingularitásnak nevezik. A kezdeti szingularitást nevezik Nagy Bummnak, a folyamat előrelátható végét pedig a Nagy Reccs szingularitásának. Lehet, hogy költőien hangzik, még sincs sok köze a költészethez. Az az egyetlen költői elem ebben az elméletben, hogy ezek a szingularitások a világmindenségre vonatkoznak. A költészetben pedig mindenhol jelen van a világmindenség, különösen akkor, ha a szerelemmel helyettesítjük be. A többi a téridő torzulását leíró, bonyolult matematikai egyenlet. Egy torzulással kezdődött minden. A következőnél mindennek vége lesz. A szingularitás főleg azon múlik, hogy a Nagy Bumm pillanatában múlni kezdett az idő, a Nagy Reccs pillanatában pedig megáll. Nem könnyű ezt felfogni. Fizikusként ezt le tudom írni egyenletekkel, de az idő végét így sem tudom elképzelni.

Azonkívül az is különös, legalábbis számomra, hogy a relativitáselmélet szerzői között egyetlen nő sincs (az egocentrikus Einstein betegesen irtózott attól, hogy másnak is jusson a hírnévből, a zsenijéből, ezért sosem ismerte el, hogy elha-

gyott feleségének, a szerb Mileva Marićnak is tudományos része van az elmélet megalkotásában). Talán azért, mert a nők őszintén hisznek a Nagy Reccsben és abban, hogy tényleg vége szakad az időnek. A férfiak – egyébként nem csak a fizikusok – rögtön új szingularitásokat és új, többnyire sokkal fiatalabb világmindenségeket teremtenek. Felállítják rájuk ugyanazokat az egyenleteket, és kezdenek mindent elölről. Az új Nagy Bummtól. Új világmindenség keletkezik belőle. A nők számára viszont az „elmúlt Nagy Bummból" ez a legvalóságosabb szingularitás, és tényleg vége van az egész világmindenségnek. És ez is hihetetlen torzulás. Összezsugorodik számukra a világegyetem, ráncosabb lesz a szemük alatt a szivárgó könnyektől kiszáradt bőr. De az fáj nekik a legjobban, hogy „zsugorodik" a lelkük. Amikor abbahagyják a sírást, és belenyugodnak abba, hogy könnyekkel és sirámokkal nem érhetik el azt, hogy 1 + 1 összege 1 legyen, mert a Férfinak az az eredmény jön ki, hogy az új Nagy Bumm óta ez 2 + 1. Belenyugodnak ebbe a számtanba. Hallgatnak és összezsugorodnak. A Szupernóva csillagokból Törpék lesznek.

Néha ugyanazon az emeleten laknak a Szupernóvák és a Törpék…